

LBRIS

We know
books

marius marian șolea

ipostaze și tristeți

cu desene inedite de Ion Lucian Murnu

Editura Vremea
București
2023

Privitul lumii cu ochii dinăuntru rănilor

În anul 1998, când Marius Marian Șolea publica deja cel de-al patrulea volum de poezie, *Semantice umbre*¹, marele poet Cezar Ivănescu scria:

„Am citit cartea de debut a lui Marius Marian Șolea, Mereu secunda, mereu și Dumnezeu, cum am citit și manuscrisul Semantice umbre și cred că tânărul autor, prezentat elogios în prima sa carte de poetul și prietenul nostru Mihai Ursachi, va face carieră literară, căci e înzestrat și cu talent, și cu perseverență...”

Cezar Ivănescu îi invita pe cititori să-i descopere poetului „puritatea și eleganța scriiturii”, iar pe poetul însuși îl sfătuia „să-și administreze cu mai mare atenție harul și să-și interzică pe viitor vorbăria incontinentă în favoarea tăcerii care acumulează și esențializează...” Cu alte cuvinte, Cezar Ivănescu îl invita pe poet la asceză și îl sfătuia „să-și urmeze cu fidelitate Maestrul – Rilke, după a noastră impresie –, căci, în vremurile în care trăim, nimeni nu mai are voie să scrie la întâmplare. Sîntem legitimați sau infirmați de o tradiție poetică și de un proiect personal...”

¹ *Semantice umbre*, Editura Junimea, Iași, 1998.

În final, Cezar Ivănescu îi recomanda tânărului poet Marius Marian Șolea să-și asume cu gravitate o tradiție și un proiect pentru ca tot ce va scrie din momentul acela să se înscrie într-un destin. Altele erau însă căile lui Marius Marian Șolea! În mod paradoxal, tânărul poet de atunci dădea un răspuns dezideratului impus de Cezar Ivănescu chiar în cartea prefațată de acesta din urmă:

„cu poezia renegată de tăcere, pe umeri,/ mă dor și rostirea cuvântului,/ și neputința de a crede că tăcerea clădește.”²

Dezideratul impus de Cezar Ivănescu îl privea mai degrabă pe el însuși și privea de fapt idealul poeziei pure. Oricum, privind retrospectiv, poezia ce se regăsește în primele volume ale lui Marius Marian Șolea pare mai degrabă înrudită cu poezia expresionistă a lui Georg Trakl și nu cu cea a lui Rilke. În același timp, poezia lui Șolea se distinge în raport cu poezia trakliană și prin faptul că este o poezie meditație, în care poetul nu este doar un contemplator al lumii, ci este și un contemplator al poeziei înseși și al cuvântului, pe care le trăiește tensionat. Nu starea apolinică rilkeană caracterizează aceste poezii, ci tensiunea cuvântului și drama existențială.

George Țârnea remarca în mod corect:

„Starea cuvintelor constituie pentru Marius Șolea o preocupare atât de gravă, încât pentru el devine mai important să definească drama

² Versurile se regăsesc în poezia *Timpul mă poartă afară*, din volumul *Semantice umbre*.

incomunicabilului decât bucuria apolinică a ordonării cuvintelor în sfera armoniei.”

Și, cu toate acestea, există o armonie în poemele de început ale lui Șolea, o armonie ce izvorăște dintr-o puritate a expresiei, dintr-o împlinire, dintr-un rotund al acesteia.

Primele volume sunt adevărate arhipelaguri în care un împătimit de poezie poate descoperi la fiecare pas insule poetice de o mare puritate și frumusețe. În multe dintre poeziile de început se poate descoperi și o transparență a profunzimii.

Universul poetic ce se regăsește în primele volume este unul împlinit estetic și perfect recognoscibil. Acest univers poetic ar fi fost îndeajuns pentru a impune un Poet. Dar acest univers poetic era doar unul dintre multele universuri posibile.

Poezia este, în mod esențial, rostire. Rostirea este în raport cu tine însuși, cu ființa ta, cu Dumnezeu. Rostirea poate înflori în tăcere și tăcerea poate înflori în rostire. Rostirea este legată de Cuvânt/ de Logos.

Există tăceri și tăceri...

În poemul renegat, *Cuvântul și tăcerea*³, K. P. Kavafis, pornind de la proverbul arab *„De aur e tăcerea și de argint Cuvântul”*, scrie cu indignare: *„Care profan rostit-a astfel de blasfemie?”*

³ Vezi K. P. Kavafis, *Opere complete – Poezia*, Editura Omonia, București, 2001, p. 271.

Undeva în cuprinsul poemului, K. P. Kavafis spune: „Să cuvântăm întruna, tăcerea nu ni se potrivește,/ de vreme ce ni-e chipul după al Cuvântului chip./ Să cuvântăm întruna, căci gândul sfânt din noi e/ vorbirea cea de abur a sufletului mut.”⁴

În poemul *Cuvântul și tăcerea*, K. P. Kavafis își mărturisește crezul religios creștin. Dar găsim și o apologetică pentru *cuvântare*, pentru *vorbirea* întemeiată în Cuvânt. Vorbirea este specifică omului social, animalului social, cum îl numea Aristotel în grecește⁵.

Care este granița dintre rostire și vorbire? Sau prin ce se caracterizează vorbirea în raport cu rostirea? Vorbirea presupune relația cu ceilalți oameni și se adresează acestora. Este, în definitiv, o formă de comunicare. În același timp, vorbirea constituie o artă, o artă a cuvântului.

Aceiași K. P. Kavafis, într-un eseu în care încerca să-i reabiliteze pe sofiști, scria⁶:

„Ceea ce-mi place la sofiști este temperamental lor artistic dezvoltat. Acești oameni trăiesc numai și numai pentru Artă, trăiesc cu elan și patos pentru Artă. Cine citește biografiile lui Herodes Atticus sau Hadrianos din Tyr sau Skopelianos – aleg numele la întâmplare – vede oameni posedați de înflăcărare artistică. Cuvintele frumoase erau toată

⁴ Traducerea poemului îi aparține elenistei Elena Lazăr care este și îngrijitoarea ediției citate la nota anterioară.

⁵ Ζόον πολιτικόν/ ζῷον πολιτικόν.

⁶ Vezi eseu *Câteva pagini despre sofiști* în K. P. Kavafis, *Opere complete – Proza*, Editura Omonia, București, 2001, p. 196 - 199.

viața lor și se revoltă împotriva celor care nu dau atenție frazelor mărețe și emoționante. Este caracteristică expresia „Dă-mi atenție Ceasar” a sofistului Alexandros, adresată atotputernicului împărat al romanilor; răspunsul împăratului la fraza îngrijită a sofistului este răspunsul unui om obișnuit.

Sofiștii seamănă mult cu artiștii zilelor noastre prin dragostea lor pentru frumusețea exterioară a operelor artistice. Ideea putea să nu aibă pretenții prea mari. Exteriorizarea ei însă trebuia să fie desăvârșită.”

La Marius Marian Șolea, vorbirea ca artă poetică întemeiată în Cuvânt și Adevăr constituie cea de-a doua tendință fundamentală de manifestare poetică.

Tocmai de aceea, versurile citate „*cu poezia renegată de tăcere, pe umeri,/ mă dor și rostirea cuvântului,/ și neputința de a crede că tăcerea clădește*” sunt fundamentale pentru înțelegerea poeziei sale. La Marius Marian Șolea rostirea Cuvântului și Vorbirea nu sunt antitetice, ci complementare. Dacă rostirea, în viziunea mea, este specifică poeziei lirice, vorbirea ca artă poetică este specifică în primul rând poeziei epice.

Poezia cu caracter discursiv întrupată de Șolea este extrem de complexă și de diversă. În această poezie putem descoperi oralitatea ca autenticitate a pronunțării, unității și diversități lexicale și stilistice, limbaje concrete și limbaje abstracte, arhaitate și postmodernitate, ironie, inteligență, exprimări aforistice și apoftegme.

Liviu Ioan Stoiciu aprecia în mod corect că Marius Marian Șolea este un poet inclasificabil, un poet atipic, insolit⁷. Marin Mincu, în prefața la volumul de poezie *Graiul vostru*⁸ afirma că Șolea „*e un poet solitar ce nu se înscrie în nicio promoție, deși biologic face parte din generația 2000.*” Păcat că regretatul critic nu ne descrie în niciun fel de ce Marius Marian Șolea este un poet solitar. Atunci când se pronunță cu privire la ceea ce-i dă singularitate poetului Șolea în cadrul poeziei tinere actuale, se referă exclusiv la acel tip de discurs oral pe care l-a mai descoperit în ciclul *La lilieci* al lui Marin Sorescu.

Este interesant ce spune criticul Marin Mincu: „*Nota specifică a acestui limbaj poetic este forțată și autoreglată continuu prin vorbire, adică printr-un timbru special al pronunției; toată energia autenticității se nutrește din actualizarea în rostire a unei experiențe existențiale fruste ce întreține și întetește originalitatea unui stil de viață irepetabil. Se poate spune însă că Marius Marian Șolea se desprinde mai mult decât Marin Sorescu din strânsoarea coercitivă a idiolectului țărănesc, reușind să confere mai mare libertate expresivă subiectului poetic. De aici și provine toată vigoarea sa discursivă: din capacitatea artistică de a se afla concomitent înăuntrul și în afara unei trăiri semiotice permanente.*”

⁷ Vezi prefața la cartea *Contemporan cu Dumnezeu*, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2005.

⁸ *Graiul vostru, viziunea țăranului din Gorj asupra lumii*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2006. Ceea ce susține Marin Mincu poate fi citit în relație cu ideea vorbirii ca artă poetică, pe care am susținut-o mai devreme.

Nu mă îndoiesc că această poezie proaspătă ne restituie un filon tradițional, reactivat din perspectiva unei sensibilități postmoderne.”

Critica literară păcătuiește de foarte multe ori prin clasicomanie. Iar în ceea ce-l privește pe regretatul Marin Mincu, de altfel un critic literar excelent și deosebit de inteligent, acest păcat sare în ochi. Așa se întâmplă atunci când vrei să ordonezi o arie de cercetare și mai ales atunci când vrei să demonstrezi o teză. Bineînțeles că avem de-a face și cu o problemă de gust, de preferință. Și, în definitiv, fiecare e stăpân pe gustul său.

Poezia lui Șolea este poliedrică și tocmai de aceea trebuie cercetată în integralitatea sa. În condițiile în care tinzi să vorbești doar despre o tendință sau alta din această poezie, despre un volum sau altul riști să cenzurezi poezia, să nu vezi construcția poetică.

Dacă e să ne referim la oralitate, ceea ce spunea Marin Mincu este perfect îndreptățit. Dar poezia lui Șolea este mult mai complexă chiar dacă o cercetăm în acest registru al oralității. Este suficient să amintesc aici poemul *Hăulită*, ce se regăsește chiar în cartea *Graiul vostru* prefațată de Marin Mincu.

În acest poem capodoperă, Șolea, asemenea lui Federico Garcia Lorca, este un manierist modernist⁹ care potențează estetic cuvinte uitate, care inventează o prozodie folclorică cu o știință modernă a poeziei și care intercalează în mod organic în epica poemului un poem

⁹ Formula manierist modernist îi aparține spaniolului Manuel Fernandez Montesinos. Vezi *Federico Garcia Lorca – Poeme*, Editura Mondero, București, 2004.

modern și abstract deopotrivă. Poemul *Hăulită* poate fi citit și ca un poem alchimic în care coexistă erotismul frust și spiritul vizionar existentialist. Erotismul cu diversele nuanțe constituie o altă componentă fundamentală a poeziei pe care o analizăm.

Șolea seamănă cu Federico Garcia Lorca și din perspectiva polimorfiei operei sale. Acesta era destinul operei sale și nu cel prefigurată de Cezar Ivănescu, care, mai degrabă, avea obsesia monodiei.

Poezia lui Șolea poate fi citită și din perspectivă cinematografică, ea chiar este compusă din fragmente cinematografice¹⁰. E o poezie în care privirea are un rol hotărâtor. Descoperim în această poezie privirea iconică, dar și privirea inteligentă, rațională, necruțătoare, privirea detașat ironică, melancolică, nostalgică. Nostalgia este în legătură cu copilăria, care la rândul ei, este privită prin icoană. Între nostalgia icoanei și privirea necruțătoare a lumii se desfășoară acest flux cinematografic care este Poezia.

Pe obrazul întunecat al lumii a-nceput să fie iarnă este un vers care închide apoftegmatig și metaforic un poem, iar poemul nu este altceva decât un crochiu, o schiță, o încercare de portretizare a lumii:

„Zei merg în cerc prin lume,
precum niște lupi închiși.
Îi vizitați când sunt aduși în cuștile lor,

¹⁰ Vezi poemul *Fragmente cinematografice* din volumul *Profet mut cu manuscris rusec*, Editura Cartex, București, 2020.

pentru confortul de a nu risca vreun pericol.
zeii șchioapătă
și nici măcar nu-i mai privesc pe oameni în ochi.
pe obrazul întunecat al lumii a-nceput să fie iarnă
și civilizația a devenit restrictivă...”

(*Lumea, schiță de portret*)

În *Cântec de amurgire*, un splendid poem de început, din volumul *Pașii de sub simț* (1997), zeii îi mărturiseau poetului că s-au întors printre oameni ca să moară:

„Între ruine, zeii se întorc să plângă
sub marile porți
prin care intrase odată și lumea
și-n oameni se-ntorc...”

nu îi mai alung,
ci mă duc împreună cu ei,

iar zeii îmi spun
că tot aici, între oameni,
s-au întors ca să moară...

nu îi ajut, nici nu-i conving că exist,
nu le cânt pietrele,

nu-i las să răspundă
întrebărilor mele.

le spun să moară încet, încît să nu se afle
și, surprinzător, mă ascultă.
În urma lor o rochie zdrențuită
alunecă de pe coapsele lumii..."

Acum, zeii nu se mai întorc printre oameni ca să moară, acum zeii sunt captivi, sunt căzuți din starea lor de excelență, șchioapătă, sunt umili, nu-i mai privesc pe oameni în ochi. Degradarea zeilor este chiar degradarea lumii. În acest portret al lumii, putem citi un altfel de amurg al zeilor. În această lume desacralizată, „Deși sunt suflete/ oamenii lasă jos alți oameni/ ca pe niște lucruri, ca pe niște greutateți.”

În cartea de față, poetul cu o mână artistă ne înfățișează aieva o suită de peisaje ale lumii de afară și ale lumii interioare. Într-un peisaj al abandonului, în care „omul, bolnav incurabil, se târăște afară” „sunt lucruri tainice pe care le descoperi înăuntrul tău”:

„Oamenii nu mai rostesc nimic,
ziua aleargă să le fie bine, iar noaptea își odihnesc pașii
cu care vor să prindă fericirea din urmă.
mulțimile tac și e atâta tăcere,
încât se aude luna cum mestecă domol, cu dinți lucitori,
bucăți mari din întuneric și din tăcerea oamenilor.

sunt lucruri tainice pe care le descoperi înăuntrul tău
și abia apoi natura și cosmosul ți le confirmă în apropiere.
omenirea arată acum precum un spital părăsit
și omul, bolnav incurabil, se târăște afară.”

(Peisaj mut)

Universul poetului este dual. Într-un peisaj al abandonului și al bolii se insinuează mereu taina. Taina acestui univers poetic este cea care inundă poezia cu o lumină molcomă chiar și atunci când poetul ne înfățișează înaintea ochilor peisaje ale degradării metafizice sau morale.

În mai multe poeme, există o nostalgie după o stare originară, după o taină trăită și pierdută ce subzistă în amintire. *Înserare, Putna, Ultimul salut din Metsovo* sunt astfel de poeme nostalgice. Dar nostalgia este o permanență și se insinuează mereu în ruinele lumii. Există, cum spuneam, mai multe feluri de a privi lumea. „Cei mai pătrunzători ochi, cu care poți să privești lumea, sunt ochii dinăuntrul rănilor”, ne mărturisește poetul.

Există privirea contemplativă cu ochii dinăuntrul rănilor, dar există și cealaltă privire care se naște din cea mai dureroasă îmbrățișare:

„Uneori, cea mai dureroasă îmbrățișare
este cea a adevărului,

Însă, după această strângere,
adevărul rămâne cu tine tot timpul.

În adevăr, nu există singurătatea unui înțeleș.
oamenii rămân, cu toate ale lor, în urmă.
Îi vezi aliniați în cele ale vieții,
precum mormintele în cimitire.

și niciodată adevărul nu va fi tăcere,
Însă oamenii din urmă îl vor primi în stare de mușenie.”

(Despre adevăr)

Din îmbrățișarea adevărului se naște nevoia imperioasă de a vorbi.
Poetul trebuie să fie un martor al timpului său, un profet al adevărului.
Poetul nu este doar contemplator. Poetul trebuie să fie și mărturisitor,
luptător, erou:

„Dincolo de lașitățile noastre,
care se hrănesc din tăceri,
se află atitudinile
care se hrănesc din Cuvânt.”

(Privire înainte)

Poem de final, Mascaradă cu speranță, Poem despre pandemicul fel de a fi al oamenilor, Spectogramă, De sfârșit de lume veche, Pentru a putea dovedi etc. sunt poeme necruțătoare, adevărate radiografii ale lumii de astăzi, ale stării morale precare a oamenilor. Arta acestor poeme este fără cusur. În alchimia lor intră deopotrivă inteligența artistică, descrierea nudă, prozaică, dar și metafora. Aceasta, de altfel, revine în forță în cartea *Ipostaze și tristeți*. Mai degrabă, se insinuează în mod discret în poeme, pentru ca mai apoi să explodeze în fața noastră cu toată forța și splendoarea.

Voi sfârși acest studiu cu un poem-epitaf, pilduitor pentru o lume care și-a pierdut reperele:

„Oamenii sunt mari doar în Dumnezeu.
când este așa, nu ai de ce să te temi.
când nu este așa, ei sunt mici
și iar nu ai de ce să te temi.
haideți, puteți să intrați, porțile-s deschise!
nici scări nu mai sunt.
când veți porni înspre mine,
deja îmi veți semăna.
singurătatea mea de acum
a hrănit continuu așteptarea...”

(Poem despre frică)

George Vrana (Yioryi Vrana)